

Paulo Coelho

A R G O

.....

Přeložila Pavla Lidmilová

Paulo Coelho

Jako řeka,
jež plyne

Z portugalského originálu *Ser como o rio que flui*
přeložila Pavla Lidmilová.

Odpovědná redaktorka Martina Mašínová.

Přebal navrhla Tereza Králová.

Grafická úprava a sazba Studio Visualist.

Redigoval Jindřich Vacek.

Korektury Ludmila Böhmová.

Technický redaktor Milan Dorazil.

Vydalo nakladatelství Argo,

Milíčova 13, 130 00 Praha 3,

argo@argo.cz, www.argo.cz,

roku 2026 jako svou 6 189. publikaci.

Vytiskla Tiskárna Protisk.

Druhé vydání.

ISBN 978-80-257-5087-2

Naše knihy distribuuje knižní velkoobchod KOSMAS

sklad: Za Halami 877, 252 62 Horoměřice

tel.: 226 519 383

e-mail: odbyt@kosmas.cz, www.firma.kosmas.cz

Knihy je možno pohodlně zakoupit
v internetovém knihkupectví www.kosmas.cz

.....

MARIA PANNŮ,
POČATÁ BEZ POSKVRNY HŘÍCHU,
ORODUJ ZA NÁS,
KTEŘÍ SE K TOBĚ UTÍKÁME.
AMEN.

.....

„Být jako řeka, jež plyne
neslyšně uprostřed noci.
Nebát se v nočních tmách.
Zrcadlit hvězdy,
jsou-li na výšinách.
A když nebesa ztěžknou mraky,
jež jako řeka voda jsou,
i je zrcadlit bez hořkosti
v pokojných hlubinách.“

MANUEL BANDEIRA

Předmluva

Když mi bylo patnáct, řekl jsem mámě: „Už vím, čím chci být. Spisovatelem.“

Zarmouceně se na mě podívala: „Chlapče, tvůj otec je inženýr. Je to rozumný, logicky uvažující člověk, který má správný pohled na svět. Víš vůbec, kdo je to spisovatel?“

„Někdo, kdo píše knihy.“

„Tvůj strýc Harold je lékař a také píše knihy, několik jich už i vydal. Vystuduj inženýrství a knihy můžeš psát ve volném čase.“

„To ne, mami. Já chci být jenom spisovatel. Ne inženýr, který píše knihy.“

„Už jsi nějakého spisovatele poznal? Viděl jsi některého?“

„Ne, jenom na fotce.“

„Tak jak chceš být spisovatel, když ani pořádně nevíš, co to znamená?“

Abych mohl mámě odpovědět, rozhodl jsem se udělat průzkum, co to znamená být spisovatel. Zde je výsledek z počátku šedesátých let:

- A) Spisovatel nosí brýle a pořádně se nečeše. Když není na všecko naštvaný, tak je zase deprimovaný. Žije po hospodách, kde diskutuje s jinými obrýlenými a rozcuchanými spisovateli. Vede složité řeči. Vždycky má fantastické nápady, jaký další román napíše, a zavrhuje ten, který zrovna vydal.

- B) Spisovatel nikdy nesmí být pochopen svou generací, protože jinak by ho nepovažovali za génia; je totiž přesvědčený, že se narodil v době, ve které vládne průměr. Spisovatel ustavičně opravuje a mění každou větu, kterou napíše. Slovník obyčejného člověka obsahuje asi 3000 slov; ta skutečný spisovatel nikdy nepoužívá, neboť ve slovníku se vyskytuje dalších 189 000 slov a on přece není obyčejný člověk.
- C) Tomu, co chce spisovatel říct, rozumějí jenom jiní spisovatelé. Přesto však spisovatel ty ostatní tajně nenávidí – protože i oni usilují o volná místa, která v průběhu staletí v historii literatury zůstávají. Spisovatel a jeho kolegové tedy soutěží o cenu za nejkomplikovanější knihu: vyhrává ten, kdo dokáže být nejnesrozumitelnější.
- D) Spisovatel rozumí tématům s odstrašujícími názvy: sémiotice, epistemologii, neokonkretismu. Když chce někoho ohromit, říká třeba: „Einstein je pitomec.“ Nebo „Tolstoj je šašek buržoazie.“ Všichni se pohoršují, ale pak opakují druhým, že teorie relativity je chybná a že Tolstoj hájil ruské šlechtice.
- E) Když chce spisovatel sbalit ženskou, řekne: „Jsem spisovatel,“ a napíše báseň na ubrousek: pokaždé to zabere.
- F) Spisovatel je člověk velice vzdělaný, a proto se vždycky uplatní jako literární kritik. V této funkci může prokázat velkorysost, když píše o knihách svých kamarádů. Polovinu recenze zaplní citáty z děl zahraničních autorů; v druhé polovině rozebírá text a používá termíny jako „epistemologický řez“ nebo „vize integrovaná do příslušné osy“. Kdo si tu recenzi přečte, řekne si: „To je pane hlava.“ A knížku si nekoupí, protože by nevěděl, jak číst dál, když se objeví ten epistemologický řez.

G) Když se nějakého spisovatele zeptáte, co zrovna čte, vždýcky uvede knihu, o které nikdo neslyšel.

H) Jenom jediná kniha vzbudí jednomyslný obdiv u spisovatele a jeho kolegů: *Odyseus* od Jamese Joyce. O téhle knize spisovatel nikdy nemluví špatně, ale když se ho někdo zeptá, o čem je, tak to nedokáže pořádně vysvětlit a zdá se, jako by ji ani nečetl. Divné je, že *Odyseus* nevychází znova, když už to všichni spisovatelé hodnotí jako veledílo; možná jenom nakladatelé jsou tak hloupí, že nevyužijí příležitosti, aby vydělali spoustu peněz na knize, kterou každý četl a všem se líbila.

Vyzbrojen těmihle informacemi jsem šel zase za mámou a přesně jsem jí vysvětlil, co znamená být spisovatel. Trochu ji to překvapilo.

„To už je snazší být inženýr,“ řekla. „A ty kromě toho nenošíš brýle.“

Já už jsem ale byl rozcuchaný, v kapse jsem měl balíček gauloisek a pod paží divadelní hru (*Meze rezistence*, kterou k mé radosti jeden kritik zhodnotil jako „nejbláznivější představení, jaké jsem kdy viděl“), četl jsem Hegela a rozhodně jsem si chtěl přečíst *Odyseu*. A to až do dne, kdy se objevil jeden rocker, který mě požádal, abych mu psal texty k písničkám, přerušil moje hledání nesmrtelnosti a znova mě uvedl na cestu obyčejných lidí.

Proto jsem pak poznal hodně míst a vystřídal víc zemí než bot, jak říkal Bertolt Brecht. Na dalších stránkách uvádím některé své zážitky, příběhy, které jsem vyslechl, zamyšlení z dob, kdy uplýval určitý úsek řeky mého života.

Tyto texty, již dříve uveřejněné ve světovém tisku, nyní vycházejí na žádost čtenářů souhrnně.

Autor

Jeden den ve mlýně

Můj život je v současné době symfonií složenou ze tří různých vět: „hodně lidí“, „několik lidí“ a „skoro nikdo“. Každá věta zabere přibližně čtyři měsíce z roku, často se v témže měsíci střídá s druhými dvěma, ale nesplývá s nimi.

Věta „hodně lidí“ představuje chvíle, kdy jsem ve styku s publikem, s nakladateli a novináři. Věta „několik lidí“ vzniká tehdy, když odjedu do Brazílie, setkávám se s věrnými přáteli, procházím se po copacabanské pláži, příležitostně se zúčastním nějaké společenské události, ale obvykle zůstávám doma.

Dnes však bych rád něco pověděl o větě „skoro nikdo“. V pyrenejské obci s dvěma sty obyvatel, jejíž jméno raději udržuji v tajnosti a v níž jsem si před nedávnem koupil starý mlýn přestavěný na obytný dům, se právě setmělo. Každé ráno se probouzím s kohoutím kokrháním, nasnídám se a jdu se projít mezi krávy, ovce, kukuřičná pole a louky. Dívám se na hory a – na rozdíl od věty „hodně lidí“ – nikdy se nepokouším myslet na to, kdo jsem. Nemám otázky ani odpovědi, žiji cele přítomným okamžikem, přičemž je mi jasné, že rok má čtyři období (ano, zdá se to možná samozřejmé, ale někdy na to zapomínáme) a já se proměňuji jako okolní krajina.

V téhle chvíli mě moc nezajímá, co se děje v Iráku nebo v Afghánistánu: stejně jako pro ostatní lidi na venkově jsou pro mě nejdůležitější zprávy o počasí. Každý vesničan ví, jestli

bude pršet, jestli se ochladí a bude silný vítr, protože to přímo ovlivňuje jeho život, jeho plány, jeho sklizeň. Potkám statkáře, který se stará o své pole, popřejeme si „dobrý den“, probereme předpověď počasí a pokračujeme v tom, co jsme dělali – on v orbě a já ve své dlouhé procházce.

Vrátím se, vyberu schránku na dopisy, je tam regionální deník: v sousední vsi je tancovačka, v jednom hostinci v Tarbes – to je velké město se 40 000 obyvatel – zase konference, v noci museli zasahovat hasiči, protože hořela skládka odpadků. Celý kraj vzrušuje případ skupiny lidí, kteří pokáceli platany podél venkovské cesty, protože zavinily smrt motocyklisty; tato zpráva zabírá celou stránku a už několik dní se objevují reportáže o „tajném komandu“, které chce pomstít chlapcovu smrt tím, že zničí stromy.

Lehnu si u potoka, který protéká kolem mého mlýna. Dívám se na bezmračnou oblohu za tohoto strašlivého léta, kdy jenom ve Francii zemřelo pět tisíc lidí. Vstanu a věnuji se kyudu, meditaci s lukem a šípem, která mi zabírá další hodinu dne. Pak je čas obědvat: sním lehké jídlo a náhle si uvědomím, že v jednom z přístavků staré budovy je zvláštní předmět s monitorem a klávesnicí, připojený – div divů – k vysokorychlostní lince zvané též DSL. Víím, že jakmile stisknu tlačítko toho přístroje, přijde ke mně svět.

Odolávám, jak jen to jde, ale nastal čas, můj prst zmáčkne příkaz „připojit“ a už mám opět spojení se světem, jsou tu sloupce brazilských novin, knihy, rozhovory, jež je třeba udělat, zprávy z Iráku, Afghánistánu, žádosti, oznámení, že letenku dostanu zítra, rozhodnutí, která lze odložit, rozhodnutí, která je třeba udělat.

Pracuji několik hodin, protože právě to jsem si zvolil, protože takový je můj osobní příběh, protože každý bojovník světla ví, že má povinnosti a odpovědnost. Avšak ve větě

„skoro nikdo“ je vše, co se objevuje na monitoru počítače, velice vzdálené, stejně jako mlýn se zdá být snem, když jsem ve větách „hodně lidí“ nebo „několik lidí“.

Zapadá slunce, počítač je vypnutý, svět se opět stává jenom venkovskou krajinou, vůní luk, bučením krav, hlasem pastýře, který vede své ovce zpátky do ohrady vedle mlýna.

Ptám se sám sebe, jak se mohu v jediném dni pohybovat ve dvou tak odlišných světech: odpověď neznám, ale vím, že mě to velice těší, a jsem spokojený, když tyhle řádky píšu.

Muž, který se řídil svými sny

Narodil jsem se v Nemocnici sv. Josefa v Rio de Janeiru. Porod nebyl snadný, a tak mě matka svěřila pod světcovu ochranu s prosbou, aby mi pomohl žít. Josef mě tedy provází životem a od roku 1987, což byl rok po mé pouti do Santiaga de Compostely, pořádám každoročně 19. března na jeho počest oslavu. Pozvu přátele, poctivé a pracovitě lidi, a před večeří se pomodlíme za všechny, kdo se snaží své dílo konat důstojně. Modlíme se také za nezaměstnané, za lidi bez vyhlídek do budoucnosti.

V krátkém projevu před modlitbou obvykle uvádím, že z pěti zmínek, v nichž se v Novém zákoně objevuje slovo „sen“, se čtyři vztahují k tesaři Josefovi. Ve všech těchto případech anděl přesvědčí Josefa, aby udělal pravý opak toho, co zamýšlel.

Anděl žádá, aby neopouštěl svou ženu, přestože je těhotná. Josef mohl říci něco jako „co si pomyslí sousedé“, ale místo toho se vrátí domů a uvěří zjevenému slovu.

Anděl ho pošle do Egypta. Na to mohl Josef odpovědět: „Já už jsem tu zavedený jako tesař, mám své zákazníky, nemohu všeho nechat.“ Sbalí si nicméně věci a odejde do neznáma.

Anděl žádá, aby se z Egypta vrátil. A Josef si opět mohl pomyslet: „Zrovna teď, když se mi podařilo uspořádat si život a když musím živit rodinu?“

Místo aby se Josef řídil zdravým rozumem, nechává se vést svými sny. Ví, že jeho úděl je podobný údělu takřka všech lidí

na Zemi: musí chránit a živit svou rodinu. Stejně jako miliony dalších neznámých Josefů se snaží úkol plnit, přestože musí dělat něco, co ani zdaleka nemůže pochopit.

Později se jeho žena a jeden z jeho synů natrvalo vepíší do dějin křesťanství. Třetí pilíř rodiny, dělník, je vzpomínán jen na konci roku u jesliček, anebo těmi, kdo mají k jeho uctívání nějaký zvláštní důvod, jako například já či Leonardo Boff, k jehož knize o tesaři jsem napsal předmluvu.

Uvedu zde část textu spisovatele Carlose Heitora Conyho (doufám, že to opravdu napsal on, protože jsem to našel na internetu!): „Lidé se někdy diví, že já, ačkoliv se prohlašuji za agnostika a nepřijímám ideu filozofického, morálního nebo náboženského Boha, uctívám některé svaté z tradičního kalendáře. Bůh je pojem nebo bytost mým možností, a dokonce i mým potřebám příliš vzdálená, kdežto světci jakožto pozemšťané s týmiž hliněnými základy jako já si zaslouží víc než můj obdiv. Zaslouží si mou opravdovou úctu.

Svatý Josef je jedním z nich. Evangelia neuvádějí ani jediné slovo, jen činy, a pak výslovnou zmínku: *vir justus*. Spravedlivý muž. Vzhledem k tomu, že jde o tesaře, nikoli o soudce, lze vyvodit, že Josef byl především dobrý člověk. Dobrý jako tesař, jako manžel, jako otec chlapce, jenž se měl později stát mezníkem v historii světa.“

Cony to vyjádřil krásně. Často čtu nesmysly jako třeba: „Ježíš odešel do Indie, aby se učil u himálajských mistrů.“ Podle mého názoru každý člověk může učinit svůj životní úkol posvátným a Ježíš se vyučil, když ho spravedlivý muž Josef učil dělat stoly, židle a posteje.

Rád si představuji, že stůl, u něhož Kristus posvětil chléb a víno, vyrobil Josef – neboť na něm pracovala ruka neznámého tesaře, jenž vydělával na živobytí v potu tváře, a právě proto umožnil, aby se vyjevily zázraky.

Zlo chce, aby bylo učiněno dobro

Perský básník Rúmí vypráví, jak jednou Muávija, první chalífa z rodu Umajjovců, spal ve svém paláci, když tu jej probudil nějaký cizí člověk.

„Kdo jsi?“ zeptal se ho.

„Jsem Lucifer,“ zněla odpověď.

„A co tu chceš?“

„Je čas, aby ses pomodlil, a ty zatím pořád spíš.“

Muávija se podivil. Jak to, že kníže temnot, který vždy usiluje o duši lidí malověrných, mu nyní pomáhá plnit náboženskou povinnost?

Lucifer mu to však objasnil: „Vzpomeň si, že jsem byl původně anděl světla. Přes všechno, co se mi kdy přihodilo, nemohu na svůj původ zapomenout. Člověk může putovat do Říma nebo do Jeruzaléma, ale vždy si nese v srdci hodnoty své vlasti: se mnou je to stejné. Stále miluji Stvořitele, který mě v mládí živil a učil konat dobro. Vzepřel jsem se proti Němu nikoli proto, že bych jej nemiloval – právě naopak, miloval jsem jej tolik, že jsem začal žárlit, když stvořil Adama. Tehdy jsem ho chtěl vyzvat, a to mě zničilo; přesto si stále připomínám někdejší požehnání, jichž se mi dostalo, a budu-li konat dobro, snad se jednou budu smět do ráje vrátit.“

Muávija odpověděl: „Nemohu uvěřit tvým slovům. Tys přece zničil tolik lidí na povrchu zemském.“

„Věř mi,“ naléhal Lucifer. „Jenom Bůh může tvořit a ničit, neboť je Všemohoucí. To On, když stvořil člověka, přidal k znakům života touhu, pomstu, útrpnost a strach. Neobviňuj tedy mne, když kolem sebe vidíš zlo, protože já jsem pouhé zrcadlo všeho špatného, co se děje.“

Muávija tušil, že něco není v pořádku, a začal se usilovně modlit, aby jej Bůh osvětlil. Celou noc s Luciferem hovořil a diskutoval, a přes všechny jeho přiléhavé argumenty se nedal přesvědčit.

Za svítání konečně Lucifer ustoupil a přiznal: „Dobrá, máš pravdu. Když jsem tě dnes večer probouzel, abys nezmeškal hodinu modlitby, neměl jsem v úmyslu přiblížit tě božskému světlu.“

Věděl jsem, že když nesplníš svou povinnost, velice zesmutníš a v příštích dnech se budeš modlit s dvojnásobnou vírou a prosit za odpuštění, žeš zanedbal předepsaný úkon. V očích Boha by pak každá z těchto modliteb, pronášená s láskou a kajícností, platila za dvě stě jiných, odříkaných mechanicky a zběžně. Tvá vnitřní očista a vroucnost by nakonec způsobila, že by tě Bůh miloval ještě víc a já bych měl k tvé duši dál.“

Lucifer zmizel a hned nato se objevil anděl světla:

„Nikdy nezapomeň na dnešní ponaučení,“ řekl Muávijovi. „Zlo se někdy tváří jako vyslanec dobra, avšak jeho tajným záměrem je škodit ještě víc.“

Téhož dne i ve dnech následujících se Muávija modlil kajícně, útrpně a pln víry. Jeho modlitby vyslyšel Bůh tisíckrát.

Připraven k bitvě, ale s pochybnostmi

Mám na sobě zvláštní zelené montérky z hrubé látky, plné zipů. Ruce mi chrání před poškrábáním rukavice. Nesu jakési kopí skoro stejně vysoké jako já: jeho kovový konec má na jedné straně cosi jako trojzubec a na druhé straně ostrou špici.

A před sebou mám to, nač vzápětí zaútočím: svou zahradu.

Pomocí předmětu, který držím, začnu vytrhávat plevel smíšený s trávou. Dělán to dost dlouho, a přitom vím, že rostlina, kterou vytáhnu ze země, zahyne ani ne za dva dny.

Najednou se sám sebe ptám: jednám správně?

To, čemu říkám „plevel“, je ve skutečnosti projev snahy o přežití určitého druhu, který příroda vytvářela a rozvíjela po dlouhé miliony let. Květ byl oplodněn úsilím nesčítelného hmyzu, přeměnil se v semeno, vítr je rozvál po okolních lukách, a tak se rostlina – protože zapustila kořeny na mnoha místech –, pravděpodobně dočká příštího jara. Kdyby se soustředila jenom na jednom místě, mohla by se stát obětí býložravců, záplav, požárů nebo sucha.

Celé toto úsilí o přežití však nyní ztroskotává při střetu rostliny se špicí mého kopí, jež ji nelítostně rve z půdy.

Proč to dělám?

Někdo tu zahradu vytvořil. Nevím, kdo to byl, protože když jsem dům koupil, už tu byla, v souladu s okolními horami a stromy. Tvůrce si však svou činnost určitě důkladně